

Inför ödesdigra händelser

Den stora kraftmätningen har börjat.

Den 1 september tidigt på morgonen inleddes fiendligheterna mellan Polen och Tyskland. Strax därpå meddelade Polens sändebud i London engelska regeringen, att tyskarnas angrepp vore av sådan karaktär, som måste påkalla Englands omedelbara ingripande, såsom i fördraget mellan England och Polen var stipulerat.

Redan samma dag uppvaktade Englands och Frankrikes sändebud utrikesminister Ribbentrop och fordrade å sina regeringars vägnar att Tyskland omedelbart borde inställa fiendligheterna och draga sina trupper tillbaka samt meddelade ytterligare, att om Tyskland ej gjorde detta, skulle garantimakterna utan tvekan inskrida. Utrikesminister Ribbentrop lovade informera Hitler därom.

Den 2 september förgick emellertid, utan att garantistaternas regeringar erhöilo något svar på sina framställningar i Berlin. Operationerna i Polen fortsattes utan avbrott och på grund därav vände sig England och Frankrike på nytt till tyska regeringen och framställde denna gång sina krav i form av ultimatum med synnerligen kort frist: Englands sändebud uppvaktade utrikesminister Ribbentrop kl. 9 på morgonen om söndagen och fordrade ett tillfredsställande svar till kl. 11 samma dag. En likadan framställning gjordes av Frankrikes sändebud samma dag kl. 12.30, vilken anhöll om svar till kl. 17. Svaren från Tysklands sida uteblevo emellertid och kl. 11.15 förklarade pre-

miärminister Chamberlain i underhuset, att England nu var i krigstillstånd med Tyskland. Chamberlain förklarade vidare, att denna dag vore en sorgedag för alla, men i synnerhet för honom själv; vad han arbetat för, vad han hoppats och trott under sitt offentliga liv, hade nu grusats. Det enda han nu hade att göra, var att anstränga alla sina krafter för att vinna seger över fienden. Även Frankrike anser sig vara i krigstillstånd med Tyskland från och med det klockslag fristen för Tysklands svar utgick. Under sådana omständigheter är naturligtvis all möjlighet till ytterligare förhandlingar utesluten, och nu blir det vapnen, som skola avgöra striden.

Samtidigt som England ingrep i striden, förklarade sig även Britiska Dominionerna Canada, Sydafrika, Indien, Australien och Nya Zeeland solidariska med moderlandet.

Huru styrkeförhållandena i detta nya världskrig komma att gestalta sig, är ännu omöjligt att förutspå. Ryssland, Italien, U. S. A. och Japan äro ännu neutrala. Utom de traditionellt neutrala Skandinaviska länderna ha dessutom följande länder förklarat sig neutrala: Belgien, Holland, Schweiz, Spanien, Portugal, Irland, Jugoslavien, Bulgarien, Rumänien, Ungern, Finland och de Baltiska länderna.

Vi våga hoppas, att dessa länder skola kunna bevara sin neutralitet, varigenom kriget på sätt och vis ändå kommer att "lokaliseras".

Branden rasar.

Ännu för några få dagar sedan hoppades en stor del av Europas befolkning, på en fredlig uppgörelse mellan de fiendliga makterna Polen och Tyskland. Nu visade det sig tyvärr, att pessimisterna fingo rätt, ty krigets vålnad går fram med blod i spåren över bygd och städer, som för ett fåtal dagar sedan ännu njöto av freden.

Under loppet av tjugo år hava människorna ansträngt sina hjärnor med frågan, huru kriget skall kunna undvikas och huru en varaktig världsfred skulle kunna uppnås och med vilka medel en dylik fred skulle kunna tryggas. För att uppnå en sådan fred uppkonstruerades Folkförbundet, till vilket t. o. m. framstående statsmän satte sin tillit, men det visade sig snart, att detta instrument var föga ägnat att föra fredens talan. Misstänksamheten och egenlyttan sutto såsom befullmäktigade ombud vid rådsbordet och i stället för endräkt fördes tvetalan, som snart tvang en del medlemmar att ställa sina platser till förfogande. Dock, vi ha ingen orsak till bitterhet, människorna äro människor och förbli det, så länge släktet består — tills det utrotat sig självt.

I dag står Europa inför avgörande händelser, morgondagen bär ingenting annat i sitt sköte än ovisshet, som miljoner människor med bävan avvakta. Radion och tidningarna sköta om nyhetsförmedlingen från krigsskådeplatserna och se därvid noga till, att ingen enda bombkrevad blir ouppmärksam.

De nordiska länderna ha nyligen högtidligt förklarat sig vilja

Branden rasar...

bli neutrala och äro därvid beredda att med alla medel försvara sin neutralitet, om det skulle behövas. Tillsvidare finnes heller ingen anledning att tro, att dessa länder, som ingenting högre önska än att få leva i fred med alla nationer, skulle kunna bli indragna i stormakternas kraftmätning. Därför är det nödvändigt, att vi bevara vårt lugn och fortsätta vårt dagliga arbete såsom tidigare.

Vårt lands regering kommer att göra allt för att övervaka landets säkerhet och lämnar heller ingenting ogjort för att landets folk skall bli försett med nödiga varor och livsmedel, som vi ej själva producera. Även fördelningen av sådana varor kommer att övervakas.

A. S.

Engelsk ångare torpederad 1400 personer ombord, de flesta räddade.

Från England meddelas, att engelska passagerarfartyget "Athenia" blev torpederad och sänkt 200 mil väster om Hebriderna.

"Athenia" var på väg till Kanada och hade ombord 1400 passagerare, till största delen amerikanska kvinnor och barn, som voro på väg hem. Ångaren mätte 13.580 ton.

I samband med "Athenias" undergång påminner man sig "Lucitania", som torpederades under världskriget, varvid tusentals människor omkommo.

Tyskarna uppge att "Athenia" stött på en engelsk mina, emedan tyska krigsfartyg ej skulle hava befunnit sig i den trakten. Engelsmännen å sin sida försäkra att inga minor blivit utlagda i dessa vatten.

„Queen Mary“ fruktade angrepp.

Engelska ångfartyget "Queen Mary", som på måndagen anlände till New-York lät ej höra av sig under hela resan från England och svarade ej heller på anrop, emedan det ej ville uppge sin position av fruktan för anfall från fiendliga undervattensbåtar.

Mystiska flygplan över Holland.

Natten till måndagen observerade man i Holland några flygplan, vilkas nationalitet ej kunde fastställas, emedan planen flögo ovan molnen.

Tjeckiska och slovakiska legioner i Polen.

Den 3 dennes utfärdade polska presidenten en förordning om formerande av tjeckiska och slovakiska legioner i Polen, vilka komma att underställas polska krigsledningen. Den tjeckiska generalen Prchala, vilken såsom flykting vistats i Polen redan flera månader, har börjat formeringen av en tjeckisk legion.

Tysk lastångare sänkt.

Havas meddelar, att engelska kryssaren "Ajax" sänkt tyska lastångaren "Olinda" utanför Montevideo i Sydamerika. Fartygets besättning tillfångatogs och ilandsattes i Montevideo.

Tyskarna uppge betydande segrar.

Flygvapnet har försatt en mängd järnvägslinjer ur funktion. I Gdynia ha tyskarna sänkt tre polska ubåtar och kryssaren "Wicher". Polackerna medge reträtt i Schlesien.

Under söndagens lopp företog tyska flyget ett antal angrepp mot polska städer och samhällen, varvid en stor mängd människor dödade. Under söndagens lopp utkämpades en häftig luftstrid över Warschau, varvid 7 polska flygplan och en ballong nedskötos. Tyskarna förlorade därvid inte en enda flygmaskin.

Brittiska flygplan över Tyskland.

Natten till söndagen företogo engelska luftstridskrafter en vidsträckt spaningsflygning över norra och västra Tyskland. Fiendens luftstridskrafter ingrepo ej. Engelsmännen nedkastade därvid över sex miljoner flygblad.

Hitler vid fronten.

Hitler passerade på måndagen gränsen till korridoren och anlände på eftermiddagen till Kulm vid Visla-floden, där han såg förtruppernas övergång över floden.

Hertigen och hertiginnan av Windsor återvända till England.

Hertigen och hertiginnan av Windsor har uttryckt sin önskan att få återvända hem till England för att ställa sig i fäderneslandets tjänst.

Minfara i Östersjöns västra delar.

Grekiska ångaren "Kosta" uppges ha stött på en mina vid Falsterbo och gått till botten. Tyska regeringen har meddelat Sverige, att södra inloppet till Öresund och Stora Bält minerats, och neutrala fartyg uppmanas att i sitt eget intresse anlita tysk lots.

Överbefälhavarens resa till Litauen uppskjuten.

General Laidoner, som på inbjudan av överbefälhavaren för Litauens stridskrafter den 7 - 9 dennes skulle resa till Litauen, har på inbjudarens önskan uppskjutit resan, beroende på det nuvarande internationella läget.

Svenska flottan på vakt.

Chefen för kustflottan amiral Ehrensvärd har givit flottan order att företaga patrullering på vissa avsnitt av kusten för att övervaka och skydda landets neutralitet. Flottan och luftstridskrafterna samarbeta därvid.

Lettland kontrollerar sina varureserver.

Lettlands regering har utfärdat en förordning om anskaffning och kontroll av varureserver, varigenom finansministern befullmäktigas att föreskriva alla industriföretag, som köpa eller sälja vissa råvaror, såsom järn, stål, zink, bly, ull, bomull, oljor m. m. när och i huru stor utsträckning dessa skola förse sig med sådana ämnen samt reglera handeln därmed. Vid behov äger ministern rätt att utnämna särskilda kommissarier för alla sådana affärsföretag.

KRING KRIGET.

— Australiske premiärministern Menzis har sänt följande telegram till Chamberlain: "Ert radioanförande har djupt gripit Australien, vi ha proklamerat krigstillstånd. Jag har å regeringens vägnar i radio förklarat, att vi stå vid Storbritanniens sida. Vi tro att rätten är på vår sida och segern är säker".

— Krigstillstånd trädde i kraft i Indien så snart meddelandet om att England betraktade sig vara i krig med Tyskland ingick. Varma sympatidemonstrationer för

Kring kriget...

England förekommo bland den indiska befolkningen.

— Flere tiotal tyska undersåtar i Montreal och andra delar av Kanada arresterades på måndagen av den kanadensiska beridna polisen, som handlade i enlighet med bestämmelserna i lagen om fientlig makts undersåtar.

— Premiärminister Chamberlain har mottagit följande telegram från före tjeckoslovakiske presidenten Benes: "Jag vill till Eders Excellens uttrycka tjeckernas och slovakernas djupa känsla av sympati. Deras önskan är att utan tvekan förena sig med Edert folk i denna kamp för ett fritt Europa. Vi tjeckoslovakiska medborgare betrakta oss själva såsom också varande i krig med Tyskland, och vi skola marschera med Edert folk till den slutliga segern och vårt fäderneslands befrielse.

Luftstrid över danskt territorium.

Måndag, klockan 17.45 gick en flygare av okänd nationalitet över Esbjerg och nedkastade plötsligt fem bomber över staden. En av bomberna träffade ett bostadshus vid Frudesgade. Den skar med ett brak, som hördes vida omkring, tvärs igenom de tre våningarna och förstörde fullständigt sex lägenheter. Hittills har man framdragit två döda och flere människor äro skadade. Troligtvis ha ännu flere dödsoffer krävts, men man har ännu ej kommit till botten av ruinerna.

Senare har det framgått, att det var en engelsk flygare, som på grund av orienteringsfel begick ett misstag.

Engelska regeringen har till Danmarksregering framfört sitt beklagande och utfäst en grundlig undersökning i saken.

Engelsmännen rapportera träffar på slagskepp.

Informationsministeriet meddelar:

Ett framgångsrikt anfall företogs på måndagskvällen av brittiska flygstridskrafter mot tyska krigsfartyg i Wilhelmshaven och Brunnsbüttel, vid infarten till Kielkanalen. Flera träffar med tunga bomber kunde noteras på ett slagskepp vid Schillingroog utanför

Wilhelmshaven och resulterade i att fartyget blev svårt skadat. Vid Brunnsbüttel angreps ett slagskepp som låg vid piren, och även på detta åstadkoms stora skador. Under operationen, som utfördes under mycket ogynnsamma väderleksförhållanden, möttes våra flygare av ett luftangrepp och av luftvärnseld, som försakade en del förluster.

Tyskarna rapportera om bombräder mot krigshamnarna.

Engelska bombflygplan av nyaste modell angrepp på måndagskvällen vid 18-tiden Wilhelmshaven och Cuxhaven. De fällde bomber, vilka dock icke åstadkommo någon skada då de engelska på planen hela tiden voro utsatta för eld från marken. Av sammanlagt 12 engelska flygplan blevo fem nedskjutna. Angriparna försökte att dra sig undan elden i sydvästlig riktning och satte kurs på Holland.

Lakonisk engelsk amiralitetsrapport.

Amiralitetet meddelar att flottverksamheten pågår i alla sekter, men att det hittills icke finns några större operationer att inrapportera. Dover har stängts för handelssjöfarten.

Fransk armékommuniké.

I en kommuniké på måndags-eftermiddagen meddelas att känning gradvis uppnåtts vid fronten. De franska sjöstridskafterna ha begivit sig till de platser de tilldelats. Flygvapnet företar de vanliga spaningsflygningarna.

Estlands transithandel över Sverige.

Med Tyskland regelbunden förbindelse.

Regeringens ansträngningar att omorganisera handeln enligt de rådande förhållandena, ha under gårdagen gjort betydande framsteg och man hoppas i dag komma till ytterligare klarhet i saken, tills förbindelserna åter kunna upprättas.

Framförallt är det klart, att en direkt förbindelse med England under dessa omständigheter är alltför riskfull, enär minerade områden förekomma. Denna uppfattning styrktes i går genom ett

meddelande till finansministeriet vari meddelas, att en lettisk ångare "Imanta", vilken var på väg från Riga till Limhamn med gips, gått på en mina i danskt farvattnen och sjunkit.

Förlusterna skulle bli alltför stora, i fall man riskerade med en handelsförbindelse genom danska vatten. Därför har man stannat vid en kombinerad plan, nämligen att begagna Sverige och Norge som transitoländer. Motsvarande tillstånd ha redan erhållits. I dag kommer för första gången en kommission, bestående av fem medlemmar från handels- och sjöfartskretsar att sammanträda i finansministeriet för att dryfta frågor i samband med denna plan.

I handelsförbindelserna med Storbritannien ha en del inskränkningar inträtt. Sålunda meddelas från engelska konsulatet att alla europiska länder, med undantag av Polen och Frankrike, som önska införa eller omlasta något i England, fr. o. m. i dag behöva intyg, som visar varans härkomst och identifierar säljaren. Detsamma gäller även för postkapet. Motsvarande intyg utfärdas från engelska konsulatet.

Engelska konsulatet meddelar ytterligare, att alla engelska affärsmän, båtägare och andra ha varnats för att göra några som helst affärer med fientliga länder, utan att ha särskilt tillstånd därtill. De som icke fått ett sådant meddelande, få vända sig till engelska konsulatet.

Med Tyskland, vilket är vår andra största handelspartner, ser det ut att bli en normal förbindelse. Om inga hinder komma i vägen, är det att hoppas, att handeln med Tyskland kommer att bli lika intensiv som före krigets utbrott.

Tala runöborna svenska?

"Allsvensk Samling" Nr. 16-17 citerar en av den kände finlandssvenske författaren Tito Colliander publicerad artikel, i vilken han starkt ifrågasätter runödialektens släktskap med övriga estlandssvenska dialekter m. m.

Vi taga oss friheten att i vår tur återge den, vilket naturligtvis ej betyder att vi skulle dela författarens uppfattning.

Red.

"De 280 invånarna på Runö tala ett språk som inte förstås vare sig av rikssvenskar eller av de andra estlandssvenskarna, som se-

Tala runöborna...

dan gammalt bilda kolonier på kusterna kring Ösel och Dagö. Grammatikaliskt och med hänsyn till huvudstammen av ordförrådet står det nog närmast svenskan och torde kunna betraktas som en dialekt av detta språk, ehuru med flera egenheter än en dialekt vanligtvis brukar ha. Det första man fäster sig vid är klyvningar av olika vokaler till diftonger. Båt blir på runska boat, gång – goang, land blir loand, vad – hoak, sten – stein o. s. v.

Vad ordförrådet beträffar är det som nämnt till övervägande del av samma ursprung som i svenskan, men låneord förekommer också i ganska riklig mängd. En runöbo "gram om ein dur tiffel" då vi talar om en stor potatis och han "gouk poa ein hors", då vi ser på en ung flicka en "piga". På Runö lyder en "gulder pilt" sinna "nanna", och han gör det "fix", medan hos oss en snäll gosse strax lyder sin mamma. Men det lustiga är, att det inte finns några pappor på Runö, ty på Runö är en pappa – "dadda"!

Låneorden ha upptagits främst från estniskan och tyskan, men också från ryskan. Ty sedan hedenhös ha runöborna haft kontakt med de omgivande hamnarna, Riga, Pärnu, Haapsalu, Kuresaar. Där har de omsatt resultatet av sina långa och mödosamma salfångstfärder, som tidigare sträckt sig ända till finländska skärgården och Hogland, i pengar och sådana förnödenheter som inte kan frambringas på deras ö, främst socker, salt och allehanda järnvaror. Men ofta ha de också sökt hustrur från de omgivande kusterna, ty till Runös egenheter hör att där råder en konstant kvinnobrist.

Denna sista egenhet har varit av stor betydelse för befolkningen. Genom att männen varit tvungna att "importera" hustrur åt sig, har nytt blod tillförts den lilla stammen, som därigenom räddats från alltför starkt ingifte och därmed följande degeneration. Men ehuru brudarna i främsta rummet sökts från de andra svenska kolonierna, har också estniskor kommit i fråga, och företagna mätningar har givit vid handen att runösvenskarna icke kan betraktas som rena germaner. Man har tvärtom konstaterat att ganska starkt estniskt inslag, vilket också den vanlige besökaren kan skönja med ledning av folktypen. Visserligen är den resliga germaniska typen förhärskande, men en nästan rent estnisk kroppsbyggnad och ansiktstyp är ingalunda ovanlig bland öns bebyggare. De estniska kvinnorna ha dock alltid mycket snabbt antagit omgivningens språk och sedvänjor.

Mera krita.

Det var på en middag, där föreståndaren för X. baptistförsamling bror Y. och föreståndaren för Z. friförsamling bror Å., som inte voro de sätaste vänner, sutto mitt emot varandra.

"Jag hade en egendomlig dröm i natt", sade bror Å., "men jag vet ej om jag vågar berätta den, ty den handlar om bror Y".

"Berätta, berätta!" ljöd det i korus.

"Nå, låt gå då. Jag drömde, att jag var död och skulle upp till himlen. Vid stegens fot stod en ängel, som räckte mig ett stycke krita och sade:

"Där går vägen till himlen, klättra upp! Men för varje synd du påminner dig ha begått, skall

Utgivare:

Svenska Odlingens Vänner

REDAKTION:

A. Stahl, ansvarig red.

E. Nyman, red.-sekr.

Rüütli 3, Tallinn.

Tel. 470-08.

Prenumerationspris:

Inrikes	Utlandet
1 år Ekr. 2:—	1 år Ekr. 4:—
1/2 " " 1:—	1/2 " " 2:—

du dra ett kritstreck på en stegpinne.

Jag tog kritan och började klättra. När jag hållit på länge och väl och började bli trött, fick jag plötsligt se bror Y. komma emot mig".

"Vart är du på väg?" frågade jag.

"Efter mera krita", blev svaret.
Noak jr.

Estniska kronan likvärdig med den svenska kronan.

Estlands Bank har beslutat att notera den estniska kronan till samma värde som den svenska. Härmed har alltså undgåts att göra kursfall tillsammans med de krigförande länderna.

Bliv S.O.V:s medlem!

Prenumerera

på Kustbon!

Därigenom understöder Du svenskhetsarbetet i Estland.

E. A. BERGS FABRIKS AKTIEBOLAG

ESKILSTUNA